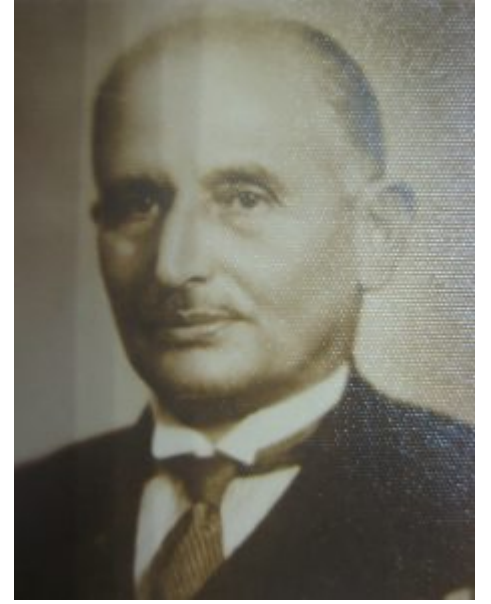

Esat Özoğuz (1871 – 1954)

Artvin ilinin Hopa ilçesinde doğdu. Doğum yılı kaynaklarda farklılık göstermekle beraber genel olarak 1871 (R. 1287) yılı olarak geçmektedir. İstanbul ili Beşiktaş ilçesi nüfusuna kayıtlıdır. Aile adı Uzun Hüseyinoğlu olarak geçer. Babası Hüseyin Hasbi Efendi ve annesi Ayşe Hanım'dır.

Öğrenimini Adapazarı Rüştüyesinde tamamladı. Ardından 1893 Haziran'ında Ertuğrul (Bilecik) sancağında nüfus kâtibisi olarak memuriyet hayatına başladı. 1894-1898 arası vergi tahsil memurluğu, Ziraat Bankası kâtipliği ve Söğüt ilçesi Ziraat Bankası muhasebe kâtipliği görevlerinde bulundu. 1899 yılı Şubat'ında Söğüt ilçesinde tahrirat kâtipliğine getirildi. 1901 Nisan'ında Ertuğrul sancağı tahrirat kâtipliğine atandı. Beş yıl bu görevde kaldıktan sonra 1906'da tahrirat müdürlüğüne yükseltildi ve beraberinde Niğde livasına nakledildi. Nevşehir Kaymakamlığı, 1911'de Kırklareli, 1913'te Üsküdar livası tahrirat müdürlüğü görevlerinde bulundu. 1915 yılı başında Adana Mektupçuluğu görevine atandı. Adana Valisi Nazım Bey'in görevden alınması üzerine, 19 Eylül 1919 tarihinde vali vekilliğine getirildi. Adana'nın Fransızlar tarafından işgal edildiği o günlerde işgalcilerin isteklerine direndi. Fransızların baskısı ile Babialı tarafından görevinden alındı ve İstanbul'a çağırıldı. Hükûmete ve ilgili kişilere Adana'nın durumu hakkında izahat verdi. Faydalı işler yaptığı gerekçesiyle Babialı tarafından mutasarrıflığa terfi ettirilmek istenmişse de bu gerçekleşmedi. Esat Bey, mutasarrıf olmaması için Fransızların hükûmete etki ettiği düşüncesindedir. 15 Ocak 1920'de Ankara Mektupçuluğu görevine tayin edildi. Babialı tarafından Anadolu'ya gönderilen hükûmet görevlilerinin pek çoğu Milli Mücadele yanlılarınca Eskişehir'den geri gönderilmekte iken Esat Bey hakkında Ankara'da onu tanıyanlarca iyi malumat verilmesi üzerine şehre girişine izin verildi. Kendisi ile yapılan birkaç görüşmede olumlu intibaa bıraktı ve görevine başlatıldı. Bir hafta sonra Çorum, Kırşehir, Yozgat mutasarrıflıklarından birini seçmesi istendi. O günlerde rahatsızlığı nedeni ile istemese de ısrar üzerine Kırşehir mutasarrıflığını kabul etti. Bu görevde iken Kırşehir'de Büyük Millet Meclisi milletvekili seçimlerini organize etti. Kendisi de 48 oyla Lazistan (Rize) milletvekili seçildi. Milletvekili sicil numarası 303'tür.

Esat Özoğuz

Esat Özoğuz, 29 Nisan 1920'de Meclise katıldı. Ancak görülen lüzum üzerine 12 Mayıs 1920'de İçişleri Bakanlığı Personel Sicil Müdürlüğüne, 23 Mayıs 1920'de de İl İdaresi Genel Müdürlüğüne atandı. 12 Haziran 1920'de yasama görevine geri döndü. İlk olarak İçişleri Komisyonunda kâtiplik görevine getirildi. Daha sonra Millî Eğitim Komisyonunda görev aldı. Bu görevde iken ikinci toplantı yılında İçişleri ve Lâyiha (Tasarı) komisyon başkanlıklarını da yürüttü. İçişleri Komisyonundaki başkanlık görevini dönem sonuna kadar sürdürdü. Ek olarak Memurin Muhakematı Tetkik Kurulunda çalıştı. Dönem içerisinde Genel Kurulda, biri gizli oturumda olmak üzere 21 konuşma yaptı. Meclise, 8 kanun teklifinde

bulundu ve 10 önerge sundu. Rize’de Darülhilâfe medresesi açılması, Karadeniz sahiline hariçten ithal edilecek hububat ve unun geçici olarak Gümrük vergisinden istisnası ve arkadaşları ile Kars-Ardahan-Borçka-Hopa yolunun genel yollar kapsamına alınarak tamamlanması, verdiği tekliflerden bazılarıdır. Rize’de bir Sultani mektebi açılması, Seyrisefain İdaresi vapurlarının Atina (Pazar) ve Hopa’ya uğramaları, Rize ve havalisinde fındık vesaire yetiştirilmesi hakkındaki teklifin sonuçlandırılması, Atina Ziraat Bankasına memur tayini, Hopa-Borçka yolunun tamir ettirilmesi ve Adana Valisi iken muhafaza ettiği Fransızların devlet hâkimiyetine müdahalesi ile Müslümanlara yönelik baskılarını gösterir vesikaların, tarihi belge olmaları nedeniyle zabıt ceridesine geçirilmesi, sunduğu önergeler arasındadır.

Mecliste oluşan gruplaşmada Birinci Grup’ta yer alan Esat Özoğuz, ikinci dönem seçimlerinde aynı bölgeden 397 oyla yeniden milletvekili seçildi. Birinci dönem Lazistan vekillerinden sadece Özoğuz bir sonraki dönem yeniden aday gösterildi. İkinci Dönem’de görevine 11 Ağustos 1923’te başladı. Dönem içerisinde Kavanini Maliye, Dâhiliye, Nafia, Memurin Encümeni Mahsus komisyonlarında çalıştı. 23 Mayıs 1927’de gerçekleşen Ankara-Kayseri hattının resmî açılışında bulundu. Genel Kurulda değişik 14 konuda 21 konuşma yaptı, 28 önerge sundu ve 2 kanun teklifinde bulundu. Karadeniz’de çıkan fırtınanın Rize ve havalisinde yapmış olduğu hasarın giderilmesi, Çayeli nahiyesinde bir telgraf merkezi açılması, Pazar ilçesinde bir lise ve Ziraat Bankası açılması, Rize ve ilçelerinde adliye teşkilatının geliştirilmesi, Rize fidanlığının gelişimi için para gönderilmesi ve yine Rize’de balık ile meyve üzerine konserve fabrikalarının açılması sunduğu önergelerden bazılarıdır. Rize’de fındık, portakal, limon, mandalina, çay yetiştirilmesi; Hopa’da Karahasan ve Karaali oğullarının Hazineye bağışladıkları arsaların kendilerine iadesi sunduğu kanun teklifleridir. Seçim bölgesinin sorunlarıyla yakından ilgilendiği görülen Özoğuz’un bilhassa Rize ve çevresinde ekonomik açıdan büyük değere sahip çay ürününe dair sunduğu kanun (407 Sayılı Kanun), Mecliste çay ile ilgili kabul edilen ilk kanun olması hasebiyle bölge için ayrı bir önem taşımaktadır.

Özoğuz, III. Dönem 540 oyla yeniden Rize milletvekili seçildi. 2 Eylül 1927’de mazbatasını aldı. 1 Kasım 1927’de Meclise katıldı. 2 Kasım’da mazbatasını onaylandı. Nafia (Bayındırlık) ve İçişleri komisyonlarında çalıştı. İlk iki döneminde Genel Kurul’da pek çok konuda söz almasına, tasarı ve teklifte bulunmasına karşın üçüncü dönemde bu yönde herhangi bir faaliyette bulunmadı. IV. Dönem genel seçimlerinde 580 oyla tekrar Rize’den milletvekili seçildi. 4 Mayıs 1931’de Meclise katıldı. Dönem boyunca İçişleri Komisyonunda çalıştı. Orman Kanunu tasarısının incelenmesi için üçüncü toplantı yılında kurulan geçici komisyonda görev aldı. Genel Kurulda bir kez konuşma yaptı.

Rize ve Artvin ilinin birleşmesiyle 1933 yılında Çoruh Vilayeti kuruldu. Birleşmeden önce Rize’yi 4 ve Artvin’i 2 milletvekili temsil ediyordu. Çoruh’un mevcut vekillerinden sadece Esat Özoğuz, V. Dönem seçimlerinde Çoruh’tan aday gösterilmedi. Bu dönem Mecliste Kars milletvekili olarak yer aldı. 1 Mart 1935’te Meclise katıldı. 7 Mart 1935’te tutanağı onaylandı. Dâhiliye Encümenine üye seçildi. Ayrıca Memurin Kanunu Geçici Encümeninde görev yaptı. Özoğuz, IV. Dönem Rize vekili iken, Hopa’dan bazı kişilerin aleyhinde haksız yere propaganda yaparak imza topladıklarını ve partiye verdiklerini, bu nedenle Kars’tan milletvekili adayı gösterildiğini ifade etmiştir.

VI. Dönem’de 791 oyla Kars’tan ikinci kez milletvekili seçildi. 3 Nisan 1939’da Meclise katıldı. Dönem içinde Dâhiliye Encümeni üyeliği yaptı. Buna ek olarak asker ailelerine yapılacak yardım, Bursa Vilayetince Yollara Sarfedilecek Paranın İstikrazı Hakkındaki Kanun lâyhalarını müzakere edecek geçici encümenlerde görev aldı. Genel Kurulda Çay Kanunu, Çiçekdağı Kaza Merkezinin Yerköy’e Kaldırılarak Yozgat’a Bağlanmasına Dair Kanun ve İktisat Vekâleti bütçesi münasebetleriyle üç kez söz aldı. VII. Dönem milletvekili seçimlerinde 28 Şubat 1943’te oy kullanan 780 ikinci seçmenin tüm oylarını alarak Kars’tan üçüncü kez milletvekili seçildi. Dönem içerisinde İçişleri Komisyonu üyeliğinde

bulundu ve Genel Kurulda, Ekonomi Bakanlığı bütçesi görüşmeleri münasebetiyle sadece bir kez söz aldı.

İlk çok partili genel seçimlerin yapıldığı 1946'da milletvekilliği için Rize'den aday adaylığı başvurusunda bulunmuş ise de bir daha aday gösterilmedi. 1950 seçimlerinde tekrar Rize'den milletvekili adaylığı talebinde bulundu. Ayrıca CHP Genel Başkan Vekili Hilmi Uran'a aday gösterilmesi için bir mektup gönderdi. Aday gösterilmeyeceğini anlaması üzerine yaklaşık bir buçuk ay sonra Parti Genel Merkezine çektiği telgrafla talebinden vazgeçtiğini bildirdi.

Dört dönem Rize'den ve üç dönem Kars'tan milletvekili seçilen Özoğuz'un ilk iki döneminden sonra Genel Kurul'da pek aktif olmadığı görülmektedir. Öte yandan çok partili hayata geçişin ardından CHP, milletvekili adayı belirlemede daha dikkatli davranmış, temayül yoklaması gibi yeni kriterler getirmiştir. Özoğuz, partinin vekil adayı belirlemede yeni usullerinin uygulanmaya başlamasının ardından bir daha aday gösterilmedi. 27 Mart 1954 günü 83 yaşında vefat etti. Evli olup dört çocuk babası idi. Biraz Fransızca bilen Esat Bey'in, "Adana'nın Kurtuluş Mücadelesi Hatıraları" adlı bir eseri mevcuttur.

Seher BAŞARAN

KAYNAKÇA

Arşiv Belgeleri

BCA, 30.10/6.36.20

BCA, 30.10/7.40.17

BCA, 30.10/7.40.22

BCA, 30.10/7.41.38

BCA, 30.10/7.43.16

BCA, 30.10/7.43.21

BCA, 490.1.0.0/ 316.1298.1.

TBMM Arşivi, VII. Dönem Rize İli Seçim Mazbatası.

TBMM Arşivi, Zat ve Sicil Dosyası, No: 303.

Resmî, Tetkik ve Telif Eserler

Başaran, Sinan, **Cumhuriyet Döneminde Rize'de Siyasal Hayat (1923-1950)**, İstanbul: REVAK Yayınları, 2020, s. 127-130.

Binark, İsmet, **Türk Parlamento Tarihi TBMM-VII. Dönem 1943-1946**, C. 4, No: 136, Ankara: TBMM Kültür Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, 2009, s.4014.

Çoker, Fahri, **Türk Parlamento Tarihi TBMM-I. Dönem 1919-1923**, C. 3, No: 6, Ankara: TBMM Vakfı Yayınları, 1993. s. 712.

Çoker, Fahri, **Türk Parlamento Tarihi TBMM-IV. Dönem 1931-1935**, C. 2, No: 12, Ankara: TBMM Vakfı Yayınları, 1996, s.497.

Günay, Ş. Şenal, **Türk Parlamento Tarihi TBMM-VI. Dönem 1939-1943**, C. 5, No: 39, TBMM Vakfı Yayınları, Ankara, 2007, s.398.

İhsan Güneş, **Türk Parlamento Tarihi TBMM-V. Dönem 1935-1939**, c.2, No:26 Ankara: TBMM Vakfı Yayınları, 2000, s. 402.

Özoğuz, Esat, "**Adana'nın Kurtuluş Mücadelesi Hatıraları**", İstanbul: Ülkü Matbaası, 1934, s. 13, 51, 128-132.

Öztürk, Kazım **Türk Parlamento Tarihi TBMM-II. Dönem 1923-1927**, C. 3, No: 3, Ankara: TBMM Vakfı Yayınları, 1993.

Öztürk, Kâzım, **Türk Parlamento Tarihi TBMM-III. Dönem 1927-1931**, C. 3, No: 10, Ankara: TBMM Vakfı Yayınları, 1995, s. 525.

TBMM Zabıt Ceridesi, C 27, TBMM Matbaası, (t.y.), s. 36.

TBMM Zabıt Ceridesi, C 28, TBMM Matbaası, (t.y.), s. 9, 144, 215-217.

İnternet Kaynakları

[https://www5.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.tutanak_sonuc?v_meclis=1&v_donem=2&v_yasama_yili=&v_cilt=&v_birlesim=&v_sayfa=&v_anabaslik=&v_altbaslik=&v_mv=ESAT%20BEY%20\(ESAT%20%20ZO%20UZ\)&v_sb=&v_ozet=&v_bastarih=&v_bittarih=&v_kayit_sayisi=45&v_kullanici_id=21040906&v_gelecek_sayfa=1](https://www5.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.tutanak_sonuc?v_meclis=1&v_donem=2&v_yasama_yili=&v_cilt=&v_birlesim=&v_sayfa=&v_anabaslik=&v_altbaslik=&v_mv=ESAT%20BEY%20(ESAT%20%20ZO%20UZ)&v_sb=&v_ozet=&v_bastarih=&v_bittarih=&v_kayit_sayisi=45&v_kullanici_id=21040906&v_gelecek_sayfa=1) (Erişim tarihi: 21 Aralık 2023)

https://www5.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.tutanak_sonuc?v_meclis=1&v_donem=6&v_yasama_yili=&v_cilt=&v_birlesim=&v_sayfa=&v_anabaslik=&v_altbaslik=&v_mv=ESAT%20%20ZO%20UZ&v_sb=&v_ozet=&v_bastarih=&v_bittarih=&v_kayit_sayisi=3&v_kullanici_id=21049354&v_gelecek_sayfa=1 (Erişim tarihi: 21 Aralık 2023).

29/03/2025 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/esat-ozoguz-1871-1954/?pdf=7546> adresinden erişilmiştir